

Konflikt z Turcją. Elekcja Jana III Sobieskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

-
- Cytat za: *Historia Polski nowożytnej. Wybór tekstów źródłowych*, cz. I, oprac. S. Ochmann, K. Matwijowski, Wrocław 1980, s. 381.

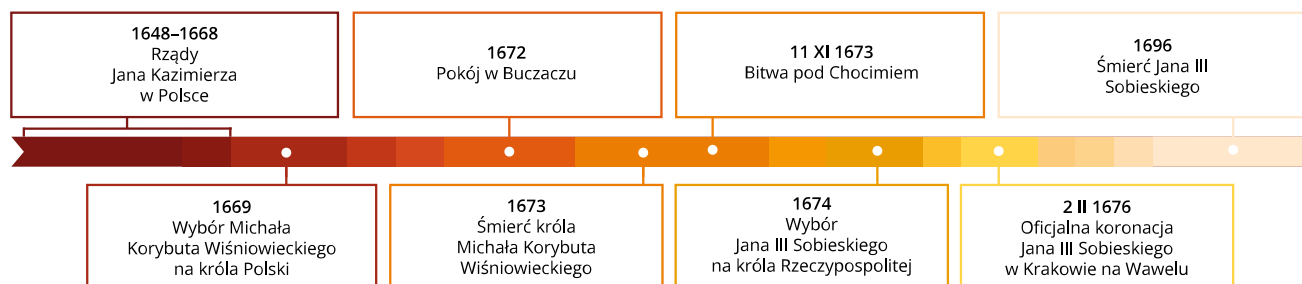
Konflikt z Turcją. Elekcja Jana III Sobieskiego

Jan III Sobieski w otoczeniu rodziny (przy lewym boku króla siedzi jego ukochana żona Marysieńka, po prawej najstarszy syn Jakub). Malarz nieznany, 1693 rok, zbiory Pałacu Króla Jana III w Wilanowie.

Źródło: tylko do użytku edukacyjnego na zpe.gov.pl.

Przeforsowany przez szlachtę na polu elekcyjnym w 1668 r. wybór „króla Piasta” – Michała Korybuta Wiśniowieckiego – był hołdem pamięci jego ojca, księcia Jeremiego Wiśniowieckiego, powszechnie zwanego Jarema. Pokrzyżowało to plany magnackiemu stronnictwu profrancuskiemu, na czele z hetmanem koronnym Janem Sobieskim. Pięcioletnie panowanie nowego króla upłynęło w cieniu groźących wojną domową wewnętrznych zatargów. Ich apogeum przypało na 1672 rok.

W tym samym czasie Turcy wypowiedzieli Rzeczypospolitej wojnę, znajdując sprzymierzeńca w nowym hetmanie kozackim. Piotr Doroszenko planował bowiem zjednoczyć obie części Ukrainy oraz uwolnić się od zwierzchnictwa polskiego i rosyjskiego, a poddać zwierzchnictwu Turcji.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Opisziesz przebieg walk między Rzeczpospolitą i Turcją.
- Scharakteryzujesz rolę Jana Sobieskiego w konflikcie polsko-tureckim i jego politykę.
- Wyjaśnisz, dlaczego Jan Sobieski zyskał miano „lwa Lechistanu”.

Przeczytaj

Powstanie kozackie i najazdy tatarskie

Już czasie powstania Bohdana Chmielnickiego (w latach 1648–1654), które wybuchło na południowo-wschodnich kresach Rzeczypospolitej, Turcja poparła Kozaków. Nie wysłała wojsk, ponieważ była wówczas zajęta wojną z Wenecją. Za to pomocy Kozakom – w zamian za udział w podziale wojennych łupów – udzielili **Tatarzy**. Po przejęciu władzy przez chana Islama Gireja wpływy zdobyła tam frakcja antypolska na czele z Tuhaj-bejem, który wystawił od 6 do 20 tys. żołnierzy.

Piotr Doroszenko – hetman kozacki na prawobrzeżnej Ukrainie (w granicach Rzeczypospolitej) w latach 1665–1676; zmierzał do uniezależnienia Hetmanatu od Rzeczypospolitej i Rosji w oparciu o sojusz z Turcją i Tatarami, przeciwstawiał się podziałowi Ukrainy po pokoju andruszowskim. Po kapitulacji pod Czehryniem został zmuszony do przyjęcia protektoratu rosyjskiego. Wskaż, który z elementów przedstawionych na obrazie wskazuje na pełnioną przez niego funkcję.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Nowa wojna z Turcją

Sytuacja Rzeczypospolitej w drugiej połowie lat 60. XVII wieku była trudna: porażki w wojnie z Rosją i wojna domowa na Ukrainie sprawiły, że Turcja mogła mieć nadzieję na łatwe

Panujący w latach 1641–1644, a potem także 1654–1666 chan Mehmed IV Girej prowadził politykę przyjazną Rzeczypospolitej. W czasie potopu szwedzkiego (1655–1660) zmusił pozostających w sojuszu z nim Kozaków do wstrzymania antypolskich działań, wysłał też z pomocą królowi Janowi Kazimierzowi oddział 2 tys. Tatarów krymskich, a w 1660 roku pomógł w wypędzeniu Rosjan za linię Dniepru. Następca Mehmeda IV Gireja – Adil Girej (który w 1669 r. był jednym z kandydatów do tronu polskiego i deklarował, że w razie wyboru przejdzie na chrześcijaństwo) również szanował sojusz z Rzeczypospolitą. Na wojnę ruszył natomiast kolejny tatarski przywódca Selim I Girej.

W 1666 r. lojalny wcześniej wobec Polski hetman kozacki Piotr Doroszenko uznał zwierzchnictwo chanatu krymskiego oraz Turcji. Wojska koronne pozostawały wówczas na kresach jedynie w większych twierdzach, jak np. Biała Cerkiew, Korsuń czy Bar, mniejsze miejscowości łupili Tatarzy.

zwycięstwo i powiększenie swoich zdobyczy terytorialnych. Pozostające w kryzysie imperium osmańskie chciało poprawić swoją sytuację, wzmagając ekspansję. Opanowawszy wenecką dotąd Kretę, Turcy zwrócili się na północ.

[Rozejm z Rosją w Andruszowie](#) w 1667 r., a następnie zawarty przez Rzeczpospolitą antytyrecki i antytatarski sojusz jeszcze zaognił sytuację. Dzięki zabiegom dyplomatycznym (m.in. misja Hieronima Radziejowskiego) udało się odsunąć w czasie tureckie zagrożenie, jednak Doroszenko twardo naciskał, żądając od Rzeczpospolitej albo uznania niepodległości Ukrainy, albo zgody na to, że ta część jej terenów stanie się częścią Turcji. Polska tak wysokiej ceny w zamian za traktat pokojowy płacić nie zamierzała. Latem 1672 r. pod pretekstem pomocy Doroszenki na Rzeczpospolitą runęła potęga osmańska. Padł kluczowy dla obrony przed tatarami i Turcją Kamieniec Podolski, a w ręce tureckie dostała się też Braclawszczyzna i południowa część województwa kijowskiego.

Twierdza w Kamieńcu Podolskim, wznoszona i przebudowywana od XIV do XVIII w., fotografia współczesna. Wybudowana została na płaskowyżu w zakolu rzeki Smotrycz, stanowiła doskonałe miejsce obrony oraz kontrolowania szlaku prowadzącego z Rusi Czerwonej nad Morze Czarne, znajdującego się na trasie najazdów tatarskich. Stąd uchodziła za „przedmurze chrześcijaństwa”.

Przypomnij sobie, w którym dziele literackim przedstawiono obronę Kamieńca Podolskiego.

Źródło: Grzegorz Gołębiowski, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Najeźdźcy pustoszyli kraj. Turcy ruszyli na Lwów, oblegając go na przełomie września i października 1672 roku. Dzięki bohaterskiej postawie 500-osobowego polskiego garnizonu pod dowództwem Eliasza Jana Łackiego miasto udało się ocalić, jednak ceną był wysoki okup. W tym samym czasie oddziały tatarskie niszczyły i grabiły obszary między Sanem, Wieprzem i Bugiem.

Na początku października 1672 r. hetman wielki koronny Jan Sobieski przeprowadził jedną z najbardziej imponujących operacji wojskowych w historii – tzw. wyprawę na czambuły tatarskie. Dysponując zaledwie 3 tys. jazdy, pobił kilkudziesięciotysięczne wojska Tatarów, uwalniając 44 tys. ludzi z jasyru. Zastosował bardzo skuteczną metodę walki: kierował przeciwko Tatarom grupę kilkuset jeźdźców, która odwracała ich uwagę od idących z przeciwnego kierunku sił głównych. Ten sposób pozwolił mu wielokrotnie rozbijać oddziały tatarskie; pomocny był też zmysł strategiczny hetmana, dzięki któremu umiejętnie wybierał kierunek działań.

Jan III Sobieski

Kresowy magnat swą karierę w kręgach dworskich rozpoczął w 1665 r. po ślubie z Marią Kazimierą de la Grange d'Arquien – wpływową dwórką Ludwika Marii (królowa Polski, żona dwóch polskich królów: Władysława IV i Jana II Kazimierza). Zarówno przemożny wpływ na męża żony, zwanej zdrobniale Marysieńką na męża, jak też profrancuskie sympatie obojga budziły w epoce [absolutyzmu](#) Ludwika XIV niechęć polskiej szlachty. Sławę i popularność zapewniły jednak przyszłemu królowi sukcesy wojenne.

Jan III Sobieski nazywany był przez Turków „Lwem Lechistanu”, przydomek zyskał po imponującym zwycięstwie pod Wiedniem w 1683 roku. Portret namalowany najprawdopodobniej przez gdańskiego barokowego malarza Jerzego Daniela Schultza po 1680 roku. Wyjaśnij, dlaczego Jan Sobieski jest przedstawiony w zbroi i w czerwonym płaszczu.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Zupełnie odmiennie od odważnego Sobieskiego zachował się król Michał Korybut Wiśniowiecki, który podpisał upokarzający traktat w Buczaczu. Zobowiązał się w nim nie tylko do oddania Turkom województw podolskiego, braclawskiego i części kijowskiego, a także do płacenia corocznie wysokiej sumy 22 tys. talarów w zamian za gwarancje pokoju.

Historycy twierdzą, że tylko dzięki brawurowej interwencji Sobieskiego na Lubelszczyźnie i Rusi Czerwonej (czyli tzw. wyprawie na czambuły tatarskie) udało się uniknąć w traktacie słowa „haracz”. Zamiast niego użyto mniej upokarzającego terminu „piszesz” (pişkes) – który tłumaczono na polski jako „podarunek”.

Rzeczpospolita Obojga Narodów po wojnach z Turcją (1672-1676). Wskaż straty terytorialne poniesione przez Rzeczypospolitą.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie Maciej Szczepańczyk, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

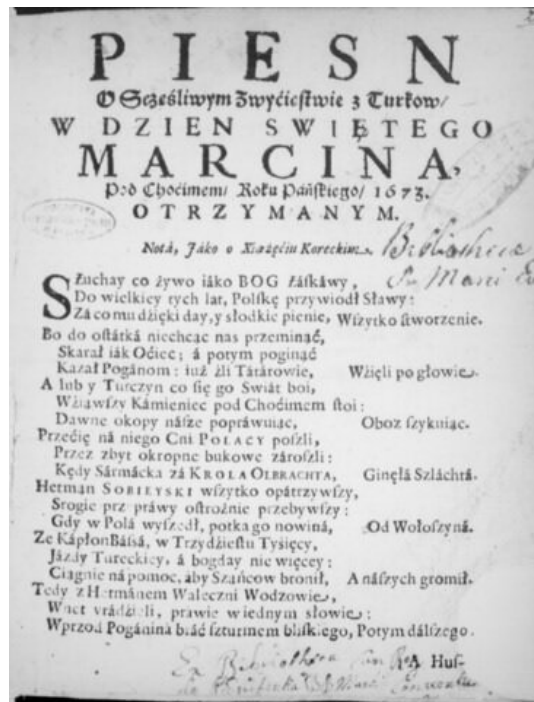
Ta zniewaga majestatu Rzeczypospolitej otrzeźwiła szlachtę, która szybko porozumiała się ponad politycznymi podziałami. Traktat z Turcją nie został ratyfikowany, a sejm polski uchwalił podatki, które przeznaczono na zaciąg wojska. Gdy Rzeczpospolita stanowczo odmówiła zapłacenia Turcji „podarunku”, doszło do wznowienia wojny.

Nadciągający z kolejną wyprawą Turcy zostali doszczętnie rozbici w 1673 r. pod Chocimiem przez wojska polskie pod dowództwem hetmana Jana Sobieskiego (z 30 tys. żołnierzy wroga ocalało zaledwie 4 tys.). To wydarzenie ostatecznie podważyło ustalenia traktatowe. Przy okazji rosła również sława dzielnego wodza.

Relacje z chocimskiej wiktorii

Po bitwie pod Chocimiem, gdy Jan Sobieski przybył do Lwowa, to mimo że przebywał tam **incognito**, na jego cześć bito z dział. Wieść o sukcesie niosła się lotem błyskawicy.

Pojawiły się publikacje: wydrukowano polską gazetę ulotną pt. *Pieśń o szczęśliwym zwycięstwie z Turków...* autorstwa Rafała Leszczyńskiego, w Gdańsku ukazała się po niemiecku relacja z bitwy „pisana w dniu zwycięstwa w namiocie wodza tureckiego”, zaś w Paryżu o „największym zwycięstwie nad niewiernymi w ciągu ostatnich 300 lat” donosiła „Gazette de France” datowana na 23 grudnia 1673 roku.

Pieśń o szczęśliwym zwycięstwie z Turków - wydanie I z 1673 roku.

Źródło: Cyfrowa Biblioteka Druków Ulotnych, dostępny w internecie: cbd.uj.pan.pl [dostęp 26.01.2022 r.], tylko do użytku edukacyjnego.

Wybór Jana Sobieskiego na króla

Dokładnie w przeddzień bitwy pod Chocimiem, 10 listopada 1673 r., zmarł we Lwowie z powodu zatrucia żołądkowego król Michał Korybut Wiśniowiecki. Jego czteroletnie panowanie oceniane jest krytycznie. W powszechnej opinii wybrany został jedynie ze względu na pamięć ojca, księcia Jeremiego, który odegrał ważną rolę w tłumieniu powstania Chmielnickiego. O Michale Korybutcie Wiśniowieckim jeden z historyków napisał, że „mówił ośmioma językami, ale w żadnym z nich nie miał nic ciekawego do powiedzenia”.

Szykowała się kolejna elekcja. Głównymi kandydatami byli najpierw książę Ludwik Burbon, zwany Wielkim Kondeuszem, oraz młody książę neuburski Jan Wilhelm Wittelsbach, obaj popierani przez króla francuskiego Ludwika XIV, a także Karol V Leopold Lotaryński – austriacki marszałek polny, namiestnik Niderlandów austriackich, popierany przez [stronnictwo habsburskie](#).

Karol V Leopold Lotaryński – książę Lotaryngii w latach 1675–1690; jego żoną była austriacka arcyksiężniczka Eleonora Maria Józefa Habsburżanka, wcześniej żona króla Polski Mikołaja Korybuta Wiśniowieckiego. Dwukrotny kandydat do tronu polskiego w latach 1669 i 1674. Dowodził oddziałami niemieckimi przybyłymi na odsiecz Wiednia w 1683 r. oraz centrum wojsk sprzymierzonych w drugiej bitwie pod Parkanami, która przypieczętowała strategiczne zwycięstwo nad Turkami.

Źródło: The Fitzwilliam Museum, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Sam Sobieski początkowo nie zamierzał kandydować, choć z drugiej strony publicznie powtarzał znamienne słowa, że nowy król nie powinien nie ulegać obcym interesom, a jednocześnie być biegłym w sztuce wojennej. Jego kandydaturę paradoksalnie „podrzucili” wrodzy mu Pacowie z Litwy, którzy domagali się przyjęcia uchwały sejmowej wykluczającej z wyborów „Piasta”. Według dyplomatów francuskich Jan Sobieski długo się wahał między kandydaturą własną a Kondeuszem. Przekonać go do kandydowania miała ukochana żona Maria Kazimiera (Marysieńka).

Sejmiki szlacheckie odbyły się w marcu 1673 r., zaś sejm Rzeczypospolitej zebrał się 20 kwietnia 1674 roku. Elekcja rozpoczęła się w sobotę 19 maja 1674 r. mimo oporu części posłów litewskich. Kolejnego dnia, w niedzielę, zaprzestano procedury wyboru, aby szlachta mogła wziąć udział w mszach i prowadzić zakulisowe rozmowy. W poniedziałek biskup wileński Mikołaj Pac zadeklarował, że Litwa zgodzi się na „Piasta”. Królem zdecydowaną większością wybrano Jana Sobieskiego.

Sejmy elekcyjne w Rzeczypospolitej Obojga Narodów odbywały się na polach wsi Wola, na zachód od Warszawy (obecnie dzielnica miasta). Obraz Jana Matejki *Potęga Rzeczypospolitej u zenitu. Złota wolność. Elekcja*, namalowany w 1889 roku. Opisz, w jaki sposób przebiegała wolna elekcja w Rzeczypospolitej. Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wobec bardzo trudnej sytuacji Rzeczypospolitej w momencie objęcia tronu Jan III Sobieski na pewien czas zrezygnował z oficjalnej koronacji, którą przeprowadzono dopiero w 1676 roku. Doraźnie za najpilniejsze zadanie uznał zawarcie pokoju z Turcją, odzyskanie ważnego strategicznie Kamieńca Podolskiego (mimo zwycięstwa pod Chocimiem pozostawał on w obcych rękach) i przerwanie pasma wojen na południowych granicach państwa. W tym celu wznowił działania wojenne na froncie tureckim, zdobywając niemal całe Podole i blokując Kamieniec (twierdza została ostatecznie odzyskana w 1699 r., już za panowania Augusta II Mocnego).

Zamek chocimski, w którego sąsiedztwie rozegrały się bitwy polsko-tureckie w 1621 i 1673 r., fotografia współczesna. Wyjaśnij, w jaki sposób zdobywano tego typu zamki.

Źródło: Rbrechko, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Rozejm w Żurawnie

W 1674 r. do wojny przeciwko Turcji przystąpiła Rosja, co umożliwiło Rzeczypospolitej działania mające na celu odzyskanie południowo-wschodnich kresów. Od jesieni 1674 r. do wiosny 1675 r. Polacy wyparli Tatarów z całej [prawobrzeżnej Ukrainy](#). Turcja odpowiedziała na to kolejną ofensywą swych wojsk, które w czerwcu 1675 r. przekroczyły Dniestr. Polacy bronili się, w zamku w Zbarażu załoga odparła przy pomocy 30 dział dwa szturmy wojsk tureckich. Niestety, uległa po ataku chłopów, którym wcześniej udzielono schronienia. Ci ostatni liczyli na ugodę z Turkami, których wpuścili na zamek pod warunkiem oszczędzenia życia. Turcy nie dotrzymali obietnicy i wszystkich chłopów zabili.

XIX-wieczny obraz Józefa Brandta *Walka o sztandar turecki*, przedstawiający scenę z wojny polsko-tureckiej z lat 1672-1676. Wskaż polskich i tureckich żołnierzy.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Na Podolu i Wołyniu pojawiły się oddziały tatarskie. Podeszły też pod Lwów – Tatarzy liczyli, że dzięki przewadze liczebnej zneutralizują gromadzące się tam siły polskie. Doszło do bitwy pod Lesienicami (zwanej też bitwą pod Lwowem lub bitwą na trakcie gliniańskim). Jan III Sobieski, dysponując 6 tys. żołnierzy wobec 10 tys. Tatarów, postanowił użyć triku. Obozujący nad rzeką Pełtwią najeźdźcy zaskoczeni zostali odgłosami kawalerii, gotowej do natarcia zza wzgórz – w rzeczywistości była to **czeladź** obozowa z kopiami. Gdy w końcu uderzyło na nich 2 tys. huzarów, stłoczeni w dolinie i sparaliżowani myślą o nagłym ataku potężnej kawalerii Tatarzy zostali pobici.

Nie powiódł się też marsz obcych wojsk na Stanisławów – Tatarzy zostali zatrzymani w potyczce pod Wojniłowem, po czym doszło do bitwy pod Żurawnem. Polacy pod dowództwem Jana III Sobieskiego znowu wykazali się sprytem. Otoczeni w obozie, zabrali z zamku stary moździerz i granaty, po czym rozpoczęli ostrzał. Mocno zaniepokoiło to nacierających wspólnie Turków i Tatarów, gdyż wystrzałów z moździerzy wcześniej nie słyszeli; nabrali zatem przekonania, że do polskiego obozu dotarła odsiecz. Ostatecznie wobec poniesionych przez Turków znacznych strat własnych i twardej obrony przystąpili oni do negocjacji. Ich efektem był rozejm w Żurawnie, który dla Rzeczypospolitej oznaczał odzyskanie części ziem utraconych cztery lata wcześniej, w tym Ukrainy i Podola. Turcja zrezygnowała też z żądań finansowych, czyli haraczu zwanego eufemistycznie „podarunkiem”.

Traktat w Jaworowie z Francją

Rozejm, który w 1678 r. został podniesiony do rangi polsko-osmańskiego traktatu pokojowego, został zawarty w sytuacji, gdy w Rzeczypospolitej brakowało chętnych do wspólnej walki z wciąż potężną Turcją. Ponadto spowodowany był też profrancuską polityką króla Jana III Sobieskiego, która oznaczała zwrócenie uwagi polskiego państwa na północ i zachód Europy.

Ludwik XIV Wielki – król Francji z dynastii Burbonów, panował w latach 1643–1715 (samodzielne rządy przejął w rzeczywistości w 1661 roku). Za jego panowania Francja toczyła liczne wojny, w wyniku których znacznie powiększyła swoje terytorium. Posłużyło to do umocnienia potęgi państwa oraz królewskiej władzy absolutnej. Zwany „Królem Słońce”.

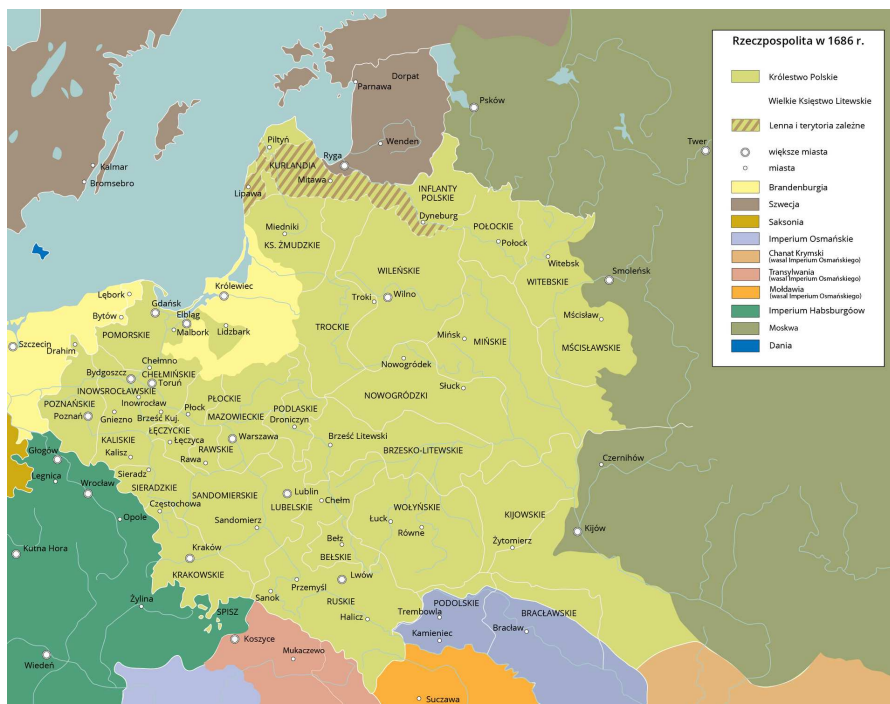
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

„potopie” z lat 1655–1660. Istotną rolę odgrywała też, poprzedzona kilkoma dekadami wojen, niechęć polskiej szlachty do udziału w kolejnej zbrojnej kampanii. Do planowanych działań Rzeczypospolitej przeciw Brandenburgii (a w sojuszu ze Szwecją) w tej sytuacji nie doszło. Prusy Książęce utrzymały niezależność, zaś na początku XVIII w. weszły w skład Królestwa Prus, które wzięło później udział w rozbiorach Polski.

Polski król doprowadził do podpisania w 1675 r. sojuszu polsko-francuskiego w Jaworowie. Francja zainteresowana była przerwaniem wojny między swymi sprzymierzeńcami, czyli Rzeczypospolitą i imperium osmańskim. Sama walczyła bowiem w tym czasie na zachodzie z koalicją cesarstwa, Brandenburgii i habsburskiej Hiszpanii.

W latach 1676–1679 Rzeczpospolita prowadziła więc politykę antybrandenburską, której celem było odzyskanie Prus Książęcych (król zamierzał tam osadzić na tronie rodzinę Sobieskich). W kontekście europejskim był to element powstałej z inicjatywy Francji antyhabsburskiej osi, sięgającej od Sztokholmu przez Warszawę do Konstantynopola.

Tymczasem szlachta niechętnie patrzyła na Francję, gdzie trwały długie, absolutne rządy Ludwika XIV. Tym bardziej jej opór budził sojusz ze Szwecją, gdyż wciąż żywa była pamięć o rujnującym kraj szwedzkim

Rzeczpospolita Obojga Narodów w 1686 roku, za panowania Jana III Sobieskiego, po odzyskaniu części ziem utraconych 10 lat wcześniej na rzecz Turcji. Porównaj tę mapę i mapę znajdującą się wcześniej - jakie różnice zauważasz?

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

absolutyzm

(łac. *absolutus* - zupełny, bezwzględny), forma rządów, w której cała władza spoczywa w rękach monarchy, będącego źródłem prawa i stojącego ponad nim

czeladź

kategoria ludności wiejskiej, będąca na odpłatnej służbie, na zamku, we dworze, w gospodarstwie rolnym lub towarzysząca swoim panom w czasie wypraw wojennych

Hetmanat

autonomiczne rządy na Ukrainie Naddnieprzańskej, pozostającej częścią Rzeczpospolitej, oparte na systemie demokracji wojennej (wiecowej) Kozaków Zaporoskich; powstały po zawartej w 1649 r. ugodzie zborowskiej

incognito

(z łac. *incognitus* - nieznan) sytuacja, w której dana osoba albo np. grupa osób pragnie pozostać nierozpoznana, nie ujawniając swojej prawdziwej tożsamości

Kozacy Zaporoscy

społeczność zorganizowana na sposób wojskowy, której początki sięgają XV w. i związane są z południowo-wschodnimi kresami Wielkiego Księstwa Litewskiego, a następnie Rzeczypospolitej; centrum Kozaczyzny znajdowało się na Zaporozżu, nizinnym, stepowym regionie w dolnym biegu Dniepru za odcinkiem skalnych progów rzecznych (mówiono o nich porohy, stąd „kraj za porohami” – Zaporozże)

prawobrzeżna Ukraina

historyczna kraina położona na prawym (zachodnim) brzegu Dniepru

rozejm andruszowski

rozejm zawarty w Andruszowie niedaleko Smoleńska, kończący wojnę Rzeczypospolitej z cesarstwem rosyjskim trwającą od 1568 r.; sankcjonował poważne straty terytorialne Rzeczypospolitej i spowodował jej rezygnację z aktywnej polityki na wschodzie Europy

stronnictwo habsburskie

nieformalna grupa popierająca podczas elekcji kandydatów z austriackiej dynastii Habsburgów na tron króla Polski; w 1674 r. przeciwna stronnictwu profrancuskiemu

Tatarzy

grupa ludów pochodzenia tureckiego, zamieszkujących Europę Wschodnią i Azję; wywodzą się z terenów północno-zachodniej Mongolii i rejonu Bajkału, wraz z wieloetniczną armią mongolską brali za czasów Czyngis-chana (XII/XIII wiek) udział w wyprawach na Europę, przez co słowo to było używane jako synonim Mongołów, utworzyli wiele państw, np. Złotą Orde, Chanat Astrachański, Chanat Kazański, Chanat Krymski; w XIV wieku przyjęli islam

Słowa kluczowe

Imperium Osmańskie, Jan III Sobieski, Kozacy, Michał Korybut Wiśniowiecki, Rzeczpospolita Obojga Narodów, traktat w Jaworowie, Wiśniowiecki, wojny polsko-tureckie

Bibliografia

Historia Polski nowożytnej. Wybór tekstów źródłowych, cz. I, oprac. S. Ochmann, K. Matwijowski, Wrocław 1980.

Z. Wójcik, *Jan III Sobieski*, Warszawa 1991.

Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się z animacją przedstawiającą bitwę pod Chocimiem w 1673 r., a następnie wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D6FPWbilp>

Film na temat bitwy pod Chocimiem.

Polecenie 2

Wymień, co przyczyniło się do klęski Osmanów.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wyjaśnij związek pomiędzy zwycięstwem chocimskim a elekcją Jana Sobieskiego oraz przydomek, jakim został obdarzony polski hetman.

Twoja odpowiedź

Film + Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami i wykonaj polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DbvzW8OPA>

Film na temat konfliktu z Turcją.

Polecenie 2

Omów przyczyny wojen polsko-tureckich, do których dochodziło w drugiej połowie XVII wieku.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Scharakteryzuj sytuację międzynarodową Rzeczypospolitej w momencie wybuchu wojen z Turcją.

Twoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DbvzW8OPA>

Film na temat konfliktu z Turcją.

Polecenie 4

Scharakteryzuj wpływ klęski Rzeczypospolitej w konflikcie polsko-tureckim na jej sytuację wewnętrzną.

Twoja odpowiedź

Polecenie 5

Przedstaw bilans wojen polsko-tureckich w końcu XVII wieku.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z ilustracją i wykonaj polecenie.

Zamek w Kamieńcu Podolskim

Źródło: Grzegorz Gołębiowski, licencja: CC BY-SA 4.0.

Podaj, na terenie którego kraju znajduje się obecnie Kamieniec.

Twoja odpowiedź

Wyjaśnij znaczenie militarne i polityczne tej twierdzy dla Rzeczypospolitej w XVII wieku.

Twoja odpowiedź

Zapoznaj się z fragmentem listu Jana III Sobieskiego do Marysieńki, streszczającego traktat z Turcją, i rozstrzygnij, czy przedstawiona poniżej mapa ukazuje zakres terytorialny Rzeczypospolitej po jego podpisaniu. Uzasadnij swoją odpowiedź.

« Dziś znowu zaczęliśmy pertraktować z sobą i nie jesteśmy dalej od siebie. Armistice [rozejm - przyp. autor] przed wieczorem stanęło. Widzę, że szczerze korzystają w przyjaźni naszej i pokoju sobie życzą, mając dobrą o nas estymę [zdanie - przyp. autor]. I taki zwykł bywać najlepszy pokój i traktat, gdy się jeden z drugim wprzód dobrze spróbują. Ostatnia była próba bombami i granatami, które do nas rzucali, ważne po osiemdziesiąt i więcej funtów; ale za łaską bożą, cale nam nic nie szkodziły.

Les principaux points du traite są te: wrócenie jasyru, którzy pobrali w tej kampanii; oddanie zastawy lwowskiej i pomorzańskiej; [...] zabronienie zagonów tatarskich w ziemię naszą; Ukrainy wielką nam część ustępują i gdziekolwiek prezydya są tylko nasze ; o ostatek życzą, aby posłać posła do Porty , który , przyrzekają, że nam wszystko sprawi czegokolwiek potrzebować będziemy [...].

Cytat za: *Historia Polski nowożytnej. Wybór tekstów źródłowych*, cz. I, oprac. S. Ochmann, K. Matwijowski, Wrocław 1980, s. 381.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 3

Przeanalizuj poniższy obraz autorstwa XVII-wiecznego malarza Andrzeja Stecha Kessela i wykonaj polecenie.

Źródło: domena publiczna.

Określ, które z podanych poniżej stwierdzeń jest prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Obraz odnosi się tematycznie do wydarzeń mających miejsce po elekcji Jana III Sobieskiego.	☐	☐
Obraz stanowi bezpośrednie źródło do badań nad ubiorem XVII-wiecznych wyższych sfer w Rzeczypospolitej.	☐	☐
Artysta ukazał Sobieskiego jako zwycięzcę i triumfatora.	☐	☐

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Konflikt z Turcją. Elekcja Jana III Sobieskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:

2) opisuje sytuację wewnętrzną i położenie międzynarodowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1669–1696;

4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:

spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII w.,

z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego, Jana III Sobieskiego.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje przebieg walk między Rzeczpospolitą i Turcją w drugiej połowie XVII wieku;
- omawia okoliczności wyboru Jana Sobieskiego na króla;

- charakteryzuje rolę Jana Sobieskiego w konflikcie polsko-tureckim i prowadzoną przez niego politykę wobec Turcji.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Konflikt z Turcją. Elekcja Jana III Sobieskiego”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i multimedium w sekcji „Film + Sprawdź się” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.
2. Chętni/wybrani uczniowie przygotowują prezentację na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj” oraz filmów.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel poleca jednemu uczniowi lub uczennicy przeczytanie wyświetlonego tematu zajęć. Omawia cele zawarte w części „Wprowadzenie”, przedstawia planowany przebieg zajęć.

2. Rozmowa wprowadzająca. Nauczyciel, za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji i na tej podstawie dobiera uczniów w pary. Prosi o przygotowanie pytań związanych z wyświetlonym tematem zajęć i udostępnionym przed zajęciami e-materiałem. Czego uczniowie chcą się dowiedzieć? Co ich interesuje w związku z zakresem lekcji? Omówienie pytań przygotowanych przez uczniów, dyskusja wstępna.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przypomina o prezentacjach przygotowanych przez uczniów przed lekcją. Poleca wybranej osobie (lub ochotnikowi) zaprezentowanie swojej pracy przed resztą klasy. Po prezentacji uczniowie krótko dyskutują o prezentacji, dodają informacje, które ich zdaniem warto uwzględnić. Prowadzący może korygować odpowiedzi i uzupełniać informacje, udziela też uczniom informacji zwrotnej.
2. Praca z multimediami („Animacja”). Uczniowie zapoznają się z animacją i w parach wykonują polecenie nr 2 – wskazują, co przyczyniło się do klęski Osmanów. Wybrana dwójka uczniowska przedstawia propozycję odpowiedzi, pozostali uczniowie odnoszą się do niej, uzupełniając ją w razie potrzeby. W podobny sposób uczniowie wykonują polecenie nr 3, wyjaśniając związek pomiędzy zwycięstwem chocimskim a elekcją Jana Sobieskiego oraz przydomek, jakim został obdarzony polski hetman. Dyskutują i zapisują wnioski, wybrane pary omawiają swoje rozwiązania i spostrzeżenia na forum klasy.
3. Prowadzący przypomina, że uczniowie przed zajęciami mieli zapoznać się z materiałami filmowymi. Poleca, aby odliczyli do sześciu i utworzyli grupy zgodnie z numerami. Poszczególne grupy będą opracowywały odpowiedzi do dołączonych do filmów poleceń:
 - Grupa 1 i 4 – polecenie nr 2: omawia przyczyny wojen polsko-tureckich, do których dochodziło w drugiej połowie XVII wieku;
 - Grupa 2 i 5 – polecenie nr 4: charakteryzuje wpływ klęski Rzeczypospolitej w konflikcie polsko-tureckim na jej sytuację wewnętrzną;
 - Grupa 3 i 6 – polecenie nr 5: przedstawia bilans wojen polsko-tureckich w końcu XVII wieku.

Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedzi, wyjaśnia wątpliwości.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji „Konflikt z Turcją. Elekcja Jana III Sobieskiego” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego uczniowie się nauczyli? Na koniec poleca chętnemu uczniowi podsumowanie i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informacje.

2. Prowadzący omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej. Ocenia również uczniowską pracę (prezentację) przedstawioną na początku lekcji.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia 2 i 3 z sekcji „Film + Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

Historia Polski nowożytnej. Wybór tekstów źródłowych, cz. I, oprac. S. Ochmann, K. Matwijowski, Wrocław 1980.

Z. Wójcik, *Jan III Sobieski*, Warszawa 1991.

Wskazówki metodyczne:

Uczniowie mogą zapoznać się przed lekcją z sekcją „Animacja”, aby przygotować się do późniejszej pracy.

Spis ilustracji nieopisanych:

- Ćwiczenie 3 - Andrzej Stech Kessel, *Bitwa pod Chocimiem*, domena publiczna, Wikimedia Commons.